

A photograph of two women walking along a dirt path in a forest during autumn. The woman on the left is wearing a bright yellow jacket and dark pants, while the woman on the right is wearing a red sweater and dark pants. They are surrounded by tall, thin trees with some yellowing leaves. The overall lighting is warm and golden, suggesting late afternoon or early morning. The text 'Kela|Fpa' is overlaid on the left side of the image.

Kela|Fpa[®]

Kuntoutusta saamenkielisille -projekti

Kelan saamenkieliset kuntoutuspalvelut

Kuntoutusta saamenkielisille –projektin taustaa

- Kela on sitoutunut kehittämään saamenkielisiä palveluja yhteistyösopimuksessa saamelaiskäräjien kanssa.
- Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen varoja voidaan käyttää sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskevaan tutkimukseen ja kehittämistoimintaan.
- [Kuntoutusta saamenkielisille –projektin](#) (2024-2027) tavoitteena on ollut luoda kuntoutuspalvelu, joka huomioi kielen ja kulttuurin.
- Projektia edelsi esiselvitys ja projektissa on tehty asiantutijayhteistyötä Kelan, saamelaiskäräjien edustajien, Lapin hyvinvointialueen edustajien ja muiden sidosryhmien kanssa.
- Kuntoutuspalvelun kokeilun yhteyteen on suunniteltu arviointitutkimusta.

Miten Saamenkielisessä mielenterveyskuntoutuksessa pyrittiin huomioimaan kielen ja kulttuurin mukaisuus Kelan kuntoutuspalveluna?

(Projektissa kehitetyn kuntoutuspalvelun kokeilulle ei saatu palveluntuottajaa suoramankinnan tarjousvaiheessa 13.8.2025-29.8.2025.)

Asiakasymmärryksen muotoutuminen

- Projektia edeltänyt Kelan, saamelaiskäräjien ja Laphan yhteistyö Kelan kuntoutuksen nykytilaa koskien vuodesta 2022
- Esiselvitys ja sen asiakashaastattelut
- Ajankohtaiset uutiset, julkaisut, kirjallisuus
- Saamelaisyhteisön asiantuntijoiden ja saamelaisverkostojen kautta (4 x 1,5 h kokoukset ja verkostotilaisuudet keväällä 2024)
- Kuntoutuspalvelun sisällön työpajapäivät Rovaniemellä 9/2024
- Avoimet Teams-ryhmäkeskustelut 2/2025 (Mitä saamen kulttuurin mukaisuus voisi tarkoittaa työikäisille suunnatussa kuntoutuspalvelussa?)
- Palvelukuvauksen kommentointi (saamelaiskäräjät)

Palvelumuotoilussa ei ole ollut mahdollista teettää kyselyjä tai haastatteluja yksittäisille kohderyhmän asiakkaille. Taustalla eettinen näkökulma (pieni kohderyhmä, johon kohdentuu useiden eri tahojen kiinnostusta).

Kuntoutuspalvelun kohderyhmä

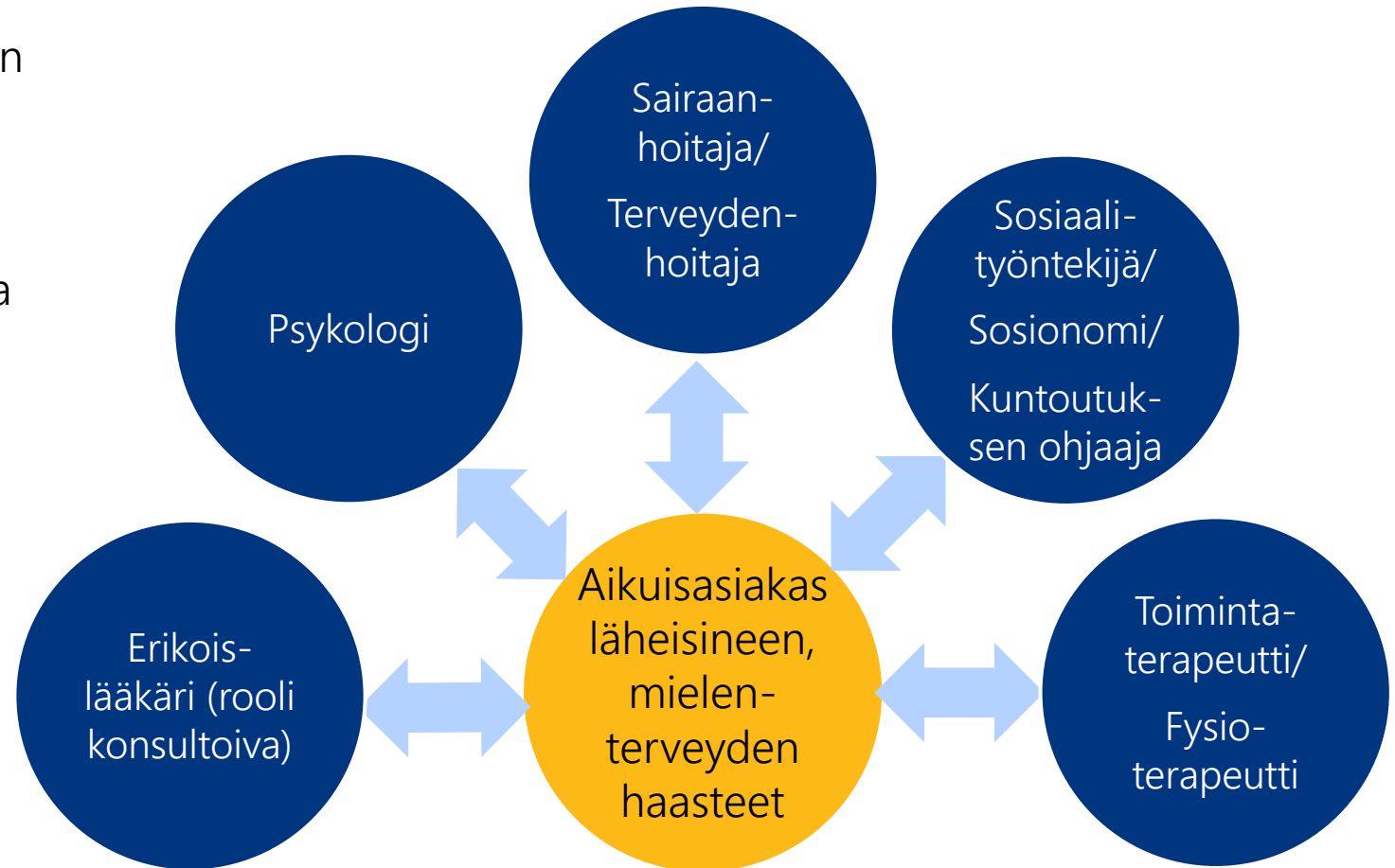
- Saamenkielinen mielenterveyskuntoutus on pitkäkestoista kuntoutusta 18-67-vuotiaalle saamenkieliselle tai saamelaiskulttuurin mukaista kuntoutusta tarvitsevalle asiakkaalle. Kuntoutus on tarkoitettu myös asiakkaan läheisille ja yhteisölle. Asiakkaalla on todettu lievä tai keskivaikea masennus, ahdistuneisuushäiriö, kaksisuuntainen mielialahäiriö, traumaperäinen stressihäiriö tai joku muu traumaan liittyvä pitkäaikainen oireisto.
- "Saamenkielisyys ja kulttuuritaju ovat erityisen tärkeitä mielenterveyspalveluissa" (2024 Laphan saamenkielisten palvelujen vuosikertomus)

Kuntoutuspalvelun nimi

- Kulttuurinmukaisena myönnytyksenä saamen kielillä viestittäessä nimessä voi olla saamelaisyhteisöstä saatu etuliite (Vielma)
 - Pohjoissaame: Fielbmá
 - Inarinsaame: Viälmá
 - Koltansaame: Veâlm̄mja tämän jälkeen jatko -saamenkielinen mielenterveyskuntoutus saamen kielille käännettynä.
- Merkityksiä: hidasvirtaisen pienemmän joen syvä kohta esim. järvien välissä virtaamista, kapea suvanto. Sanan voisi kaukaa haettuna tulkita tarkoittavan symbolisesti myös mielen syvempiä "virtapaikkoja", joita elämässä joskus tulee vastaan.

Saamenkielinen mielenterveyskuntoutus

- Palvelua toteuttaa moniammatillinen tiimi
- Ammattihenkilöiden tarve muokkautuu asiakkaan tarpeen pohjalta esim. toimiminen työparina
- Palvelu sisältää (kesto n. 12 kk)
 - Ennakkoyhteydenoton
 - Tapaamisia arjen eri ympäristöissä
 - Verkostotapaamisia
 - Ryhmätapaamisia
 - Yhteisötapaamisia
 - Seurantatapaamisia
- Palvelu voi toteutua asiakaskohtaisesti osittain tai kokonaan etäkuntoutuksena
 - Ei rajausta siitä, minne palvelu voi toteutua kokonaan etäkuntoutuksena

kohtaaminen, dialogi, kieli, arki, pitkät välimatkat, tiivis luontosuhde, omanlainen aikakäsitys, omanlainen terveystietäminen, kokemusperäinen tieto, yhteisöllisyys, historia

Edellytys palveluntuottajan kieliosaamisesta

- Asiakkaan kuntoutukseen osallistuvista moniammatillisen tiimin ammattihenkilöistä vähintään 1:llä tulee olla riittävä saamen kielen suullinen ja kirjallinen taito kuntoutuksen toteuttamiseksi vähintään 1:stä saamen kielestä (inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame). Kielitaidon todentamiseksi ammattihenkilöllä tulee olla todistus kielitutkinnon tai opintojen yhteydessä suoritetusta kielikokeesta tai korkeakouluopinnoista TAI saamelaiskäräjien vahvistus kielitaidosta TAI saamen kieli on ammattihenkilön virallinen äidinkieli. Tarvittaessa Kela voi sopimuskaudella vaatia, että palveluntuottaja vaihtaa ammattihenkilön, jos kielitaitovaatimus ei täyty.
- Moniammatillisen tiimin tukena voi olla 1 valinnainen ammattihenkilö varmistamassa saamen kielen ja kulttuurin osaamista.

Tulkkausmahdollisuus

- Kela järjestää saamen kieltä puhuvalle asiakkaalle tulkkausta hänen omalla kielellään, jos kuntoutuspalvelussa käytetään suomen kieltä tai muuta kuin asiakkaan puhumaa saamen kieltä.
- Jos tapaamisessa käytetään tulkkia, varataan tapaamiselle lähtökohtaisesti 90 minuuttia.

Edellytys palveluntuottajan kulttuuriin perehtymisestä

Asiakas

- voi luottaa, että saamelaiskulttuuri huomioidaan kuntoutuksen toteutuksessa ja suunnittelussa
- kokee vuorovaikutuksen olevan arvostavaa ja kulttuurisensitiivistä ja hänen kuntoutukseensa on valmistauduttu

Moniammatillinen tiimi

- vastaa saamelaiskulttuurin erityispiirteiden ja saamelaisyhteisön huomioimisesta kuntoutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa
- Työnohjaus suosituksena

Viedään konkreettisia vinkkejä palveluntuottajien koulutukseen. Kuntoutuspalvelun toteuttamisen rinnalla palvelun kehittäminen

Kuntoutuspalvelun toteutustapa ja rakenne

- Saamenkielinen mielenterveyskuntoutus järjestetään kasvokkaisena kuntoutuksena, kasvokkaisen kuntoutuksen ja etäkuntoutuksen yhdistelmänä tai vaihtoehtoisesti kokonaisuudessaan etäkuntoutuksena.
 - Palveluntuottaja toteuttaa tarvittaessa ennen kuntoutuksen alkamista yksilöllisen puhelun tai kuvapuhelun, jossa perehdyttää asiakkaan etäkuntoutukseen.
 - Tapaamiset toteutetaan asiakkaan arjen ympäristöissä (esimerkiksi kotona, luonnossa, työ-, opiskelupaikalla, harrastuksissa jne.), palveluntuottajan toimipisteessä, kuvapuheluin.
- Asiakkaiden ryhmien toteutuksessa huomioidaan saamelaiskulttuurin erityispiirteet sekä osallistujien erityistarpeet, kuten heidän kielitaustansa.
- Osa ryhmätapaamisista on mahdollista muuttaa yksilötapaamisiksi eli palvelu mahdollista toteuttaa ilmankin.
- Yhteisötapaaminen, jossa voi olla kaiken kaikkiaan 24 asiakasta ja heidän läheistään

Kuntoutuspalvelun mittarit

- Kelan kuntoutuspalveluissa arvioidaan kuntoutuksen hyötyä yhteisesti sovitulla ja kohderyhmälle soveltuvilla mittareilla
- Pakollisiksi mittareiksi valittiin vain sellaisia kohderyhmälle soveltuvia mittareita, jotka löytyvät myös kolmella saamen kielellä.
 - GAS-menetelmä
 - Beckin debressiokysely (BDI 21)
 - Trauma Screening Questionnaire (TSQ)
 - GAD 7
- GAS-menetelmän käsikirja ja omat tavoitteeni –lomake käännetettiin kolmelle saamen kielelle projektin varoilla. [Malli kuntoutuksen hyödyn arviointiin | Kumppanit | Kela](#)

Lisäyksiä palvelukuvauksen yleiseen osaan

- Asiakkaan tietojen tutkimuskäyttö
 - Kuntoutuspalvelun kohderyhmä huomioiden katso lisätietoja asiakkaan tietojen tutkimuskäytön osalta myös Saamelaiskäräjien verkkosivuilta (Ennakkosuostumus tutkimushankkeille) ja Saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisistä ohjeista Suomessa.
- Markkinointi
 - Kuntoutuksen kohderyhmä huomioiden toteuta palvelun markkinointi saamen kielillä siltä osin kuin vastaavat tiedot eivät löydy Kelan sivuilta saamen kielillä.

Tavoiteltu palveluntuottajan sijainti

Alue 1 Lapin hyvinvointialue	yksi (1) palveluntuottaja
Alue 2 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	yhteensä yksi (1) palveluntuottaja
Alue 3 Pääkaupunkiseutu	

- Kuntoutuksen henkilöstöllä pitää olla valmius liikkua asiakkaan luo sen hyvinvointialueen tai Pääkaupunkiseudun (Helsinki, Vantaa, Espoo, Kauniainen) sisällä, jossa palveluntuottajan toimipiste sijaitsee.

Asiakkaan palvelupolku: Saamenkielinen mielenterveyskuntoutus

Ennen

18-67-vuotias asiakas, jolla on todettu lievä tai keskivaikea masennus, ahdistuneisuushäiriö, kaksisuuntainen mielialahäiriö, traumaperäinen stressihäiriö tai joku muu traumaan liittyvä pitkäaikainen oireisto

Terveystieteiden palvelut eivät riitä, asiakas hyötyisi saamen kielen ja kulttuurin huomioon ottaen moniammatillisesta ja pitkäkestoisesta kuntoutuksesta

Asiakkaan kontakti terveydenhuollossa tai asiakas saa tiedon uudesta kuntoutuspalvelusta **uutiskirjeestä, artikkelista, tiedotteesta, infolehtisestä, tapahtumasta tai verkkosivuilta**.

Asiakas täyttää hakemuslomakkeen itsenäisesti ohjeistuksen avulla **tai** asiakkaan terveydenhuollon kontakti tai asiakas sopii ohjausajan Kelan kanssa. Yhteydenotot: **saame@kela.fi**

Aikana

Asiakas saa Kelasta myönteisen kuntoutuspäätöksen ja tiedon siitä, että palvelu sisältyy kehittämishankkeeseen.

Asiakas saa palveluntuottajalta yhteydenoton puheluna tai kuvapuheluna 2 viikon kuluessa päätöksen saapumisesta.

Asiakkaan tulkkaustarve selvitetään Kelan ja palveluntuottajan yhteistyössä.

Asiakkaan kuntoutukseen sisältyy enintään 12 yksilöllistä tapaamista palveluntuottajan kanssa ja enintään 5 ryhmätapaamista muiden asiakkaiden kanssa.

Asiakas saa tarvittaessa palveluntuottajalta perehdytyksen etäkuntoutukseen.

Asiakas keskustelee palveluntuottajan kanssa siitä, miten kuntoutus voisi parhaiten tukea asiakkaan arkea. Palvelu voi toteutua kasvokkaisena kuntoutuksena, kasvokkaisen kuntoutuksen ja etäkuntoutuksen yhdistelmänä tai kokonaan etäkuntoutuksena.

Asiakas voi halutessaan osallistua kuntoutukseen myös läheisiään ja yhteisöään.

Asiakas voi osallistua myös kuntoutukseen sisältyvään yhteisötapaamiseen.

Verkostotapaamisessa asiakas ja palveluntuottaja tekevät **yhteistyötä** esimerkiksi asiakkaan terveydenhuollon tai oppilaitoksen kanssa.

Jälkeen

Asiakas kertoo kuntoutuksen jälkeisestä tilanteestaan palveluntuottajalle seuranta-yhteydenotossa (enintään 2 kpl).

Asiakas selvittää mahdollisia jatkokuntoutustarpeita hoidosta vastaavan tahon kanssa. Jatkoa on ennakoitu myös verkostotapaamisissa.

Asiakas ja Kela saavat palveluntuottajalta kuntoutuspalautteen. Asiakkaan suostumuksella kuntoutuspalautte on mahdollista toimittaa myös muille tahoille.

Asiakkaan on ollut mahdollista osallistua kuntoutuspalvelua arvioivaan tutkimukseen. Tutkimus mahdollistaa palvelun kehittämistä edelleen.

Ajankohtainen tilanne

Ajankohtainen tilanne

- Valitettavasti Saamenkielisen mielenterveyskuntoutuksen toteuttamiselle ei saatu palveluntuottajilta tarjouksia suora hankinnan tarjousvaiheessa 13.8.2025–29.8.2025.
- Kelassa tehtiin päätös, että hankinta keskeytetään ja Kela selvittää ja arvioi, onko tarkoituksenmukaista tarkistaa palvelun vaatimuksia ja hankintasopimuksen ehtoja ja käynnistää uusi hankinta.
- Markkinavuoropuheluun osallistuneille palveluntuottajille on lähetetty kysely niiden syiden selvittämiseksi, miksi eivät jättäneet tarjouksia.
- Kela tiedottaa yhteistyötahoja, kun asiat selviävät eteenpäin.
- Suuri kiitos kaikille projektiin osallistuneille tähänastisesta yhteistyöstä!
- Kela järjestää Tules-kuntoutuskursseja saamenkielisille ja myös muut Kelan kuntoutuspalvelut ovat mahdollisia saamen kielille tulkattuina.

Kiitos!

etunimi.sukunimi@kela.fi

Kela|Fpa[®]